

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 6 (2040) 11 fevral 2020-ci il

Ümumbəşəri Bəla

(əvvəlki ötən sayımızda)

Digər tərəfdən o vaxt Sumqayıt şəhərində 20 min şərti iş alanlar yerləşdirilmişdi. Mən də tez-tez onlarla görüşüb düz yola qayıtmalarını tövsiyə edirdim. Həmin vaxt ailə nəzarətindən kənar qalan gənclər çoxluq təşkil edirdilər. Erməni quldurları onları asanlıqla aldadıb ixtişaş qoşa bilirdilər. Hələ Sovet dövründə də "ölü zona" adlandırılan şəhərin yerli əhalisi də yoxsulluq və səfələt ucbatından radikal addımlar atmağa meyilli idi. Ona görə də burada geniş miqyaslı iğtişaşlar törətmək mümkün oldu. Bir gün davam edən iğtişaşlar nəticəsində bəzi erməni evləri dağıdıldı, onlarla adam yaralandı, 32 nəfər, o cümlədən, 26 erməni, 5 Azərbaycan türkü, 11 əzgi öldürüldü. O da məlumdur ki, öldürülən ermənilərin, demək olar ki, hamısı erməni terror fondlarına pul keçirməkdən imtina edənlər idi. Baxın, ermənilər bir güllə ilə iki dovşanı vururdular.

Birincisi-Nikolay Danilyan, Seda Danilyan 82 yaşında, Muxtaryan Firuzə, Qanbaryan Aleksandr, Qriqoryan Emma 80 yaşında və s. Bunlar öldürülən ermənilərlə erməni millətinə çatdırırdılar ki, erməni xalqının mənafeyini güdməyənə qibəti belə olar.

İkincisi - Dünyaya çatdırırdılar ki, biz deyəndə inanmırdınız. Baxın, vəhşi, barbar müsəlmanlar yazıq, cəfakəş, məzlum erməniləri qırırlar. Bunlarla yaşamaq mümkün deyil.

Zərərçəkmiş Sumqayıt sakini L.Meclumyan bildirdi ki, "Qriqoryan mənim mənzilimə daxil oldu, sındırdığı stulun ayaqları ilə xəstə anama zərbə endirdi, bu vaxt mən bir neçə dəfə

müqavimət göstərməyə çalışdım, ancaq qadın olduğuma görə gücüm çatmadı. O, məni yerə yıxaraq, istədiyini etməyə başladı". Hadisələrdə iştirak etmiş Nəcəfov soyadlı bir gənc isə istintaqa bidirirdi ki, "Qriqoryan tərəfindən təşkil olunmuş dəstə Emma adlı erməni qadının 512 sayılı evinə soxuldu, dərhal onu lüt soyundurdular və Edik Qriqoryan onu bu vəziyyətdə küçyə çıxartmağı təklif etdi, sonra onun iştirakı ilə Emma vəhşicəsinə öldürüldü."

İstintaq materiallarının başqa bir yerində göstərilir ki, "E. Qriqoryan öz dəstəsi ilə 1-ci mikrorayonda M.Petrosyanın mənzilinə daxil olmuş, müqavimət göstərmək istəyən mənzil sahibinə başından zərbə endirərək həlsiz vəziyyətə salmışdır". E.Qriqoryan Sumqayıt hadisələri zamanı 10 erməni şəxsən özü öldürmüş, 8 erməni qadını zorlamışdır. Ermənilər dünyaya hay salıb deyirdilər:

"Barbar müsəlmanlar Sumqayıtda erməniləri qırırlar. Bizi bu vəhşilərin əlindən alın!" Maraqlıdır, əgər Azərbaycanlılar Sumqayıtda erməniləri qırırdırlarsa, kütləvi sürətdə qırırdılar da! Necə olurduki ikinci mərtəbədə yaşayan erməni öldürüldülər, üçüncü mərtəbədə yaşayanlara toxunmurdu-lar.

Onlar əvvəlcədən siyahıya almışdılar, kim "KRUNQ" təşkilatına üzv olmaqdan imtina edirdisə, pul vermirdisə onları öldürürdülər. Bu cür faktlar çoxdur.

Erməni təşkilatları bu cür cinayətlər törətmiş Qriqoryanı ağır cəzadan da qurtara bildilər. Məhkəmə azərbaycanlı Əhməd Əhmədov haqda ölüm hökmü çıxardı və hökm dərhal yerinə yetirildi. E. Qriqoryana isə yalnız 12 il

iş verildi və bir neçə ildən sonra azadlığa buraxıldı. Bu hadisələr məşhur deyimi bir daha təsdiq etdi. "Ermənilər üçün ən yaxşı erməni ölü ermənidir". Ermənilər ölmüş və yaxud öldürülmüş həmtayfalarından həmişə məharətlə istifadə edirdilər. Ermənilər Sumqayıt hadisələrindən öz məkirli niyyətləri üçün yararlanmaq məqsədi güdürdülər. Ona görə də bu hadisələr haqda dərhal dünya ictimaiyyətində yalnız rəy formalaşdırmağa, anti-azərbaycan əhval-ruhiyyəsi yaratmağa başladılar.

Digər tərəfdən, erməni təşkilatları Azərbaycan və Ermənistan arasında qarşıdurmaya dönməz xarakter verməyə, münasibətləri daha da kəskinləşdirməyə, dinc nizamlama perspektivlərini heçə endirməyə çalışırdılar. Ermənilər qanlı terror aktlarını davam etdirirdilər.

Dövlət ittihamçısı Aslan İsmayılov Qriqoryan üçün ömürlük iş istəsə də bu qəbul olunmayıb. Sumqayıtda keçirilmiş məhkəmə proseslərində azərbaycanlılara qarşı qərəz nümayiş etdirilib. Dövlət ittihamçısının xəstə və hadisələrdə heç bir günahı olmayan Nəcəf Nəcəfəliyev haqda həbs qətimkan tədbirinin dəyişdirilməsi ilə bağlı təklifi də qəbul olunmayıb və o prosesin gedişində vəfat edib. Digər təqsirləndirilən şəxs Əhməd Əhmədov isə Moskvada keçirilmiş məhkəmənin qərarı ilə güllələnməyə məhkum edilib. Əhməd Əhmədovun hadisələrin əsas təşkilatçısı olduğunu sübuta yetirmək üçün istintaqçılar həmin gün əynində əslində boz kostyum olmuş Əhmədovdan guya üzərində qan ləkələri olan qara kostyumda olması ilə bağlı ifadə alıblar və bu dəlil kimi məhkəmədə ortaya çıxarılıb. Sumqa-

yıtlılar da Əhməd Əhmədovun cinayətkar olmadığına çoxdan inanır. Onun yaşadığı həyətdə qurulmuş xatirə bulağı xalqın artıq Ə. Əhmədova bəraət verdiyini göstərir.

SSRİ DTK-sının himayə etdiyi həmin qruplar şəhərin müxtəlif yerlərində qətləmlər törədib. Erməni milliyətindən olan 26 nəfərin qətlə yetirilməsini məhz bu dəstələr həyata keçirib. Şəhərə yeridilən general Krayevin rəhbərlik etdiyi ordu hissələri isə bunları kənarından izlədikdən sonra, fevralın 29-da hadisələrə müdaxilə edib. Nəticədə 6 azərbaycanlı tankların tırtılları altında qalaraq şəhid olub, 400 nəfər xəsarət alıb, 200 mənzil talan edilib, 50 mədəni-məişət obyektinə dağıdılıb, 40-dan çox avtomobil yarasız hala salınıb. Martın 1-dən Sumqayıtda komendant saati tətbiq olundu.

Azərbaycanın o zamankı rəhbərliyi Sumqayıt hadisələrinin səbəblərini araşdıran istintaq qrupunun ermənilərin xeyrinə işləməsinə tək cəsusmaqla müşayiət etməyib, ədalətsiz qərara imza atıb. Hadisələrin səbəbini araşdıran keçmiş SSRİ Prokurorluğu və DTK-nın nümayəndələrindən ibarət istintaq qrupu baş verənləri bütövlükdə azərbaycanlıların üzərinə qoymaqla əsl həqiqəti ört-basdır edib.

Təəssüf ki, həmin istintaq qrupuna daxil olan Azərbaycanın hüquq-mühafizə orqanlarının nümayəndələri haqsızlığa qarşı çıxmaq əvəzinə, günahsız insanların mühakiməsində iştirak ediblər. Nəticədə 3 minə yaxın günahsız Sumqayıt sakini zindanlara doldurulub. Onlardan 400-ü inzibati məsuliyyətə cəlb edilib, böyük bir qismi rüşvət verməklə canını qurtarıb, 94 nəfər bəraətində isə cinayət işi açılıb.

İstintaq dövründə zorla müttəhim

elan edilmiş, ikinci qrup əlil, insulindən asılı yaşayan Elçin Gülləliyev Bayıl həbsxanasında müəmmalı şəkildə öldürülmüşdür. Onun işinə məhkəmə baxışı zamanı günahsızlığı üzə çıxmışdır. Ziyalı ailədən olan Taleh İsmayılova isə 15 il iş kəsilmiş, cəzasını "siyasi məhbus" kimi çəkmək üçün Tbilisiyə göndərilmiş, bir ildən sonra meyidi gəlmişdir. "Qızıl Ordu"-nun zopasına tuş gəlmiş azyaşlı Azər Babayev isə 23 ildir yatağından qalxa bilmir.

Əsas tədqiqatçılarından biri olan, Sumqayıtda təxribat törədən SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi, erməni kəşfiyyat orqanları və Daşnak partiyasının ekstremist qrupları idi. Maraqlı fakt burasındadır ki, Sumqayıtda baş verən hadisələrdən bir neçə gün əvvəl Moskvadan 36 nəfər SSRİ DTK-nın əməkdaşı gəlmişdi. Yerli agenturanın verdiyi məlumata görə, Sumqayıtda iğtişaşlar törətmək üçün şəhərə erməni millətindən olan ekstremist qrupları daxil olmaqda idi. Bu haqda Moskvadan gələn nümayəndələrə məlumat verildikdə, hadisələrə müdaxilə etməyi yerli orqan işçilərinə qadağan etmişdilər.

(ardı növbəti sayımızda)

Əvəz Mahmud Lələdağ
SDU müəllim
Şair, dramaturk, publisist

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ
İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN
MALİYYƏ DƏSTƏYİ İLƏ DƏRC OLUNUR